

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Важливим завданням сучасної педагогічної науки на етапі переосмислення концептуальних засад мистецької освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців із високим рівнем інтелектуального й духовного розвитку, сформованими морально-естетичними якостями та значним творчим потенціалом.

У становленні майбутнього художника-педагога, його самореалізації в художньо-творчій і педагогічній діяльності велику роль відіграє мотивація, яка, на думку багатьох психологів, є стрижнем розвитку особистості.

Найбільш придатні умови для розвитку творчих здібностей, як справедливо вважає Л. Виготський, має художньо-творча діяльність, у структурі якої (за теорією діяльності О. Леонтьєва), слід виокремити такі складові: 1) *потреба*, як духовний стан людини, яка спонукає її до постійного творчого пошуку, у результаті чого народжується витвір мистецтва, який є *мотивом* творчості; *мотив* спонукає до постановки визначеної мети – результату діяльності; 2) *дія* – складова діяльності, спрямована на досягнення усвідомленої мети, яка складається із сукупності операцій; 3) *операція* – спосіб здійснення дії [5].

У науковій літературі *мотив* трактується як: 1) спонука до діяльності, пов'язана із задоволенням потреб суб'єкта; 2) предметно-спрямована активність визначеної сили; 3) збуджуючий і визначаючий вибір спрямованості діяльності на предмет (матеріальний або ідеальний), заради якого вона здійснюється; 4) усвідомлена причина, яка лежить в основі вибору дій і вчинків особистості [6, с. 327].

Мотиви поділяються на *внутрішні*, пов'язані зі змістом діяльності та її виконанням, і *зовнішні* (соціальні), що виражають прагнення зайняти певну позицію в системі суспільних відносин [8, с. 95].

До зовнішніх мотивів творчості належить прагнення до

суспільного визнання, матеріальних благ, високого соціального статусу. Внутрішніми мотивами творчої діяльності слід визнати: зацікавлення, подив, відчуття нового, упевненість у правильному виборі, почуття гумору та іронії, естетичні почуття, що виникають у процесі діяльності. В. Бутенко, З. Гіптерс, Я. Пономарьов та інші дослідники зазначають, що потяг до знання, інстинкт пізнання є основним для творчої особистості, яку приваблює сам процес, а не тільки результат роботи [1; 2; 7].

Внутрішня мотивація, на думку вчених, має більш глибокий вплив на особистість, сприяє успішності та ефективності навчання, підвищує повагу та самоповагу особистості студента. Діяльність, зумовлена внутрішньою мотивацією, може бути безперервною, адже вона не залежить від зовнішніх чинників.

Мотивація розглядається як сукупність різних спонукань: мотивів, потреб, інтересів, спрямувань, мети, захоплень, мотиваційних установок або диспозицій, ідеалів і т.п., що в найбільш широкому розумінні має на увазі детермінацію поведінки взагалі [6, с. 328].

Співвідношення мотивації досягнення з мотивацією професійної діяльності Є. Ільїн вважає основою самоактуалізації людини [4].

Тому саме завдяки мотивації формуються стійкі інтереси студентів, зацікавленість у поглибленні знань, підвищенні свого освітнього рівня, духовного збагачення. Все це забезпечує результативність творчості в найважливіших сферах життєдіяльності.

Специфіка викладання мистецьких дисциплін, пріоритетність їх виховної місії вимагають особливої форми спілкування між педагогом та студентами, яка б забезпечувала встановлення між ними духовного контакту, активізувала емоційну сферу, сприяла розвитку їхніх естетичних почуттів.

Розробка й виконання навчально-творчих завдань, як самостійних, так і аудиторних, пов'язані з такими якостями творчої особистості, як наполегливість, працездатність, працелюбність, уміння концентрувати увагу, активність, які виявляються в позитивному ставленні до творчого процесу, що виникає тоді, коли особистість задоволена його результатом.

Таким чином, для розвитку позитивної мотивації в навчанні й творчості слід забезпечити процес переживання емоцій задоволення від досягнення успіхів, проявів самостійності та ініціативності, можливості самоствердження тощо [8, с. 95]. Для реалізації цього принципу педагог повинен розуміти внутрішній світ студента, використовувати методи емоційного стимулювання навчальної діяльності (заохочення й покарання, створення ситуацій успіху, позитивну атмосферу занять, оригінальні індивідуальні завдання, постановку цікавих натюрмортів, вибір колоритної характерної натури, костюмів тощо).

Принциповою відмінністю від традиційної методики викладання має стати орієнтація на принципи системно-синергетичного й особистісно-орієнтованого навчання в художній освіті, який передбачає створення умов для самореалізації, саморозвитку особистості, а систему завдань слід будувати на варіативному принципі: кількість та складність їх може змінюватися відповідно до індивідуального рівня підготовки студентів.

Як показала практика, формування в студентів стійкої внутрішньої мотивації до творчості потребує грамотного врахування їхніх психофізіологічних, вікових та індивідуальних особливостей, темпераменту, характеру, інтересів, переживань, потреб, мотивів, емоційної сфери. Адже технології художньо-естетичного розвитку в першу чергу вимагають звернення до особистісної сфери людини. Особистісно-сміслова організація навчального процесу передбачає використання низки прийомів і методів, а саме: створення емоційно-психологічних установок, адже емоційно-чуттєва сфера є переважаючою в мистецтві й творчості.

Для розв'язання поставленого завдання особливо цінними ми вважаємо думки Л. Єрмолаєвої-Томіної, яка для включення творчого начала в усі види завдань радить особливе «налаштування» на творчий пошук: 1) будь-яке навчальне завдання слід розпочинати зі своєрідного планування програми залучення до творчих операцій: «інтелектуально-мисленнєве налаштування»; 3) обов'язковим також має бути «візуально-емоційне налаштування» – вибір емоційної палітри для зображення предмета чи натури; 4) налаштування на самотворчість, самоосвіту.

Дослідниця переконана, що розрив між «хочу» й «можу» є найбільш травматичним для художника, він блокує творчість, а інколи призводить до відмови від діяльності. Тому в кожній конкретній навчальній роботі необхідно ставити перед собою не менш конкретне завдання відпрацювання тієї чи іншої якості: уміння бачити нове, розвинути інтелектуальні й виконавські здібності [3, с. 259-262].

Отже, метою вивчення фахових дисциплін є не тільки набуття теоретичних знань, художньо-практичних умінь та навичок, а формування таких якостей майбутнього вчителя, які зумовлять його творчу професійну діяльність. Важливо так спланувати систему завдань, щоб досягти високого рівня вмотивованості навчальної діяльності, забезпечити активність та самостійність студентів у навчанні й творчості.

На нашу думку, формування мотиваційно-ціннісної сфери студентів може бути керованим завдяки пошуку інноваційних підходів до викладання дисциплін образотворчого циклу, активній життєвій позиції педагога, його власного прикладу та ентузіазму. При цьому викладач повинен бути ерудованим психологом і не забувати, що кожен студент – це індивідуальність, окрема система зі своїм мікросвітом, яка рухається власною траєкторією.

Таким чином, розвиток позитивної мотивації до навчальної й художньо-творчої діяльності, мотивів самопізнання, самоаналізу, визначення особистісної спрямованості, пошук індивідуального творчого стилю є визначальними в становленні висококваліфікованого вчителя образотворчого мистецтва, що дасть йому можливість реалізувати себе у всіх життєвих сферах.

Список використаних джерел:

1. Бутенко В. Г. Художньо-естетична освіта молоді та шляхи її модернізації / В. Г. Бутенко // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наукових праць. – Кривий Ріг, КДПУ, 2005. – № 10. – С. 3–10.

2. Гіптерс З. Художня самодіяльна творчість студентів як засіб естетичного виховання майбутніх спеціалістів : [метод. посібник] / З. Гіптерс. – Львів : Каменяр, 1998. – 144 с.

3. Ермолаева-Томина Л. Б. Психология художественного творчества : учебное пособие для вузов. – 2-е изд. / Л. Б. Ермолаева-Томина. – М. : Академический Проект, 2003. – 304 с.
4. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2009. – 448 с.
5. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.
6. Педагогика : Большая современная энциклопедия / [Сост. Е. С. Рапацевич]. – Мн. : «Соврем. слово», 2005. – 720 с.
7. Пономарев Я. А. Психология творчества и педагогика / Я. А. Пономарев. – М. : Педагогика, 1976. – 143 с.
8. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : [навчальний посібник] / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2005. – 360 с.